

XVIII. YÜZYILA AIT İLGİNÇ BİR MAHKEME HÜKMÜ*

Prof. Dr. HÜSEYİN G. YURDAYDIN

Düşünmek ve düşüncelerini açıklayabilmek ... Özellikle de iktidar sahiplerinin, güçlülerin, güçlü oldukları için de kendilerini daima haklı sananların, yapmış buldukları yanlışlık ve haksızlıkları korkmadan, çekinmeden belirtebilmek ve onlara doğru olanları, uygun bulunanları ve yapılması gerekenleri anlatmaya çalışmak ... Sanırım düşünebilen insanoglu, düşünmeye başladığından beri, daima, bunların özlemine çekmiş, bu uğurda, çeşitli zorluklara göğüs germek zorunda bırakılmış; bütün bunlara rağmen, gene de düşüncelerini açıklayacak ilginç birtakım yollar bulmuştur. İnsanoğlunun bu konuda bulduğu yollardan birisi, gerçekten, onun üstün yaratılışının bir simgesi durumundadır. Her halde düşünceleri yüzünden bir hayli çektiği anlaşılan insan, nihayet hayvanlara düşünme ve duyma nitelikleri kazandırıp, onları konuşurmak suretiyle düşüncelerini açıklama yolunu bulmuş olsa gerektir. Bildiğimiz kadarıyla ilk çağların Anadolu lu ünlü Ezop (Aesopus) (doğ. M.Ö. 620)'undan bu tarafa¹ düşünen, düşünce üreten insanlar, düşüncelerini, düşünce yoksunlarına, düşünceden korkanlara, korkularını öfke ile basturmaya çalışanlara, çeşitli hayvanları konuşurmak suretiyle hem de eğlendirici ve dinlendirici bir şekilde anlatmaya çalışmışlardır. Böylece bir yandan sakınılması gereken birçok şeyi onlara, üstelik öfkelerini de yatıştıracak bir biçimde, eğlence yolu ile açıklarken, öte yandan da düşünce yoksunlarının kötülüklerinden kendilerini korumaya çalışmışlardır. Bilindiği üzere batıda Ezop'tan sonra, Milâttan birkaç yıl önce Güney Makedonya'da doğmuş olan Lâtin yazarı Phaedrus ya da Phaeder, M. S. IV. yüzyıl sonları ile V. yüzyılın başlarında yaşa-

* Bu yazının bir özeti, "İnsanlar, hayvanlar, kuşlar ve bir edebî gelenek" başlığı ile bir bildiri olarak, 3 - 7 Temmuz 1984 tarihleri arasında Cambridge'de toplanmış olan Osmanlı Öncesi ve Osmanlı Dönemi Araştırmaları Altıncı Sempozyumu'nda okunmuştur.

¹ Ezop hakkında bkz. Ebuzziya Tevfik, *Ezop*, 2. tab'ı, Kostantınıyye 1307; B. E. Perry, *Aesopica*, Urbana 1952.

diği sanılan Avianus, bu geleneği devam ettirmişler²; XIV. yüzyılda, 1333 – 1347 yılları arasında da adını bilmediğimiz bir çevirici, Avianus'un hikâyelerini Fransızcaya çevirmiş; bundan sonra İtalyan Nicolas Perotti (1440 – 1480) de Phaedrus'un hikâyelerine ilâveler yapmış (Appendix Perottina: *Fabellae Novae*) ve nihayet ünlü Fransız şairi La Fontaine (1621 – 1695) de daha çok Ezop (Aesopus)'un etkisinde kaldığı anlaşılan Avianus'un öykülerini taklit ederek bu öykü ve fıkraların daha çok tanınmasını sağlamıştır.

Batı dünyası ile ilgili bu kısacık hatırlatmadan sonra doğuya dönecek olursak, insanların, bu şekilde hayvanlara düşünme ve duyma nitelikleri kazandırıp, onları konuşturmak suretiyle düşüncelerini açıkladığı gerçekten önemli bir eserin, M. S. 300 yıllarında Hindistan'da yazılmış bulunduğunu görürüz. Sanskrit dili ile yazılmış olan bu eserin yazarı olarak gösterilen Bidpay (Pilpay ya da Beydaba) aslında bir ad değil, bilginlerin başkanı (Reisu'l-Ulema) anlamına gelen bir ünvanıdır. Yazarın Vişnu mezhebinden bir Brahman olduğu sanılmaktadır. İşte hayvanları konuşturmak suretiyle halkın kaderine egemen olanları eğiterek halkı bunların kötülüklerinden korumak amacını taşıyan bu ahlakî ve siyasî eser, M. S. VI. yüzyılda İran Sasani hükümdarı ünlü Nuşirevan (531 - 579) zamanında hükümdarın özel hekimi Burzoe (Berzeveyh) tarafından Pehlevî diline, M. S. 570 yılında Süryanî diline, daha sonra da Abdullah İbnu'l - Mukaffa (ölm. M. S. 760) tarafından *Kelile ve Dimne* adı ile Arapçaya çevrilmiştir. Eser, hükümdarlara mahsus ahlakî ve siyasî bir Hind masalları derlemesi niteliğindedir. Adı da eserin iki baş kahramanının yani iki çakalın, Sanskritçe adı olan *Karataka* ve *Damanaka*'dan gelmektedir. Süryanî diline yapılan çeviride bu iki ad, *Kalilag* ve *Damnag* şeklini almıştır. Bu çevirilerden sonra Hıristiyan ve İslâm edebiyatlarında büyük bir ilgi gören bu eser, aslında bir giriş ile her biri *Tantra* yani “insanın zekâsını kullanacağı hal” adını taşıyan beş kiptan oluşmaktadır. Kitabın amacı, mükemmel bir Sanskritçe ile yazılmış hayvan masalları ile hükümdarlara hikmet öğretmektir. Ancak eserin içeriği onu kısa zamanda bir halk kitabı haline getir-

² Phaedrus'un (*Phaedri Fabularum*) ve Avianus'un öyküleri (*Aviani Fabulae*) Pierre Constant tarafından Fransızcaya çevrilmiş, *Fables de Phèdre, Fables d'Avianus*, (Paris 1937) adı ve notlar ilâvesiyle asıl metni ile birlikte yayınlanmıştır. Daha önceki çeviri ve basımlar için bkz. *a.g.e.*, p. 157.

miştir. İbnu'l-Mukaffa'nın düz yazı şeklinde yaptığı çevirisi, üç kez Arapça nazma çekilmiş, daha sonra da bir kez düz yazı şeklinde Samanoğulları hükümdarı Nasr b. Ahmed (914-943) zamanında vezir Bel'ami'nin emri ile, bir kez de Gazne hükümdarı Behram Şah zamanında 539/1144 yılında Nasrullah b. Muhammed tarafından Farsçaya çevrilmiştir. Bu kitabın Farsça manzum bir çevirisi, Anadolu Selçuklu Sultanı İzzeddin Keykâvus (1244-1263) için Celâleddin-i Rumî'nin çağdaşı Ahmed b. Mahmud et-Tûsî Kâni'î tarafından Konya'da yapılmıştır. Daha sonra Hüseyin Baykara zamanında Nasrullah b. Muhammed'in düz yazı şeklindeki çevirisi Hüseyin Vâ'iz Kâşifi (ölm. 910/1504) tarafından gözden geçirilip düzeltilmiş ve bu çeviriye vezir Ahmed Suheylî'nin adına izafetle *Envâr-ı Suheylî* adı verilmiştir. Bu eserin tımturaklı ifadesine bir tepki olarak Babürlü hükümdarı Ekber (1556-1605), eserde gerekli düzeltmeleri yaparak yeniden yazmak üzere veziri Ebu'l-Fazl'ı görevlendirmiş ve bu iş de 996/1588'de tamamlanmıştır. Bu eser, ilkin, Nasrullah'ın Farsça çevirisinden doğu Türkçesine, daha sonra Mes'ud tarafından Aydınoglu Umur Bey (ölm. 748/1347) için Anadolu Türkçesine çevrilmiştir. Bu metin daha sonra kimliğini tespit edemediğimiz biri tarafından nazma çekilerek Osmanlı Sultanı I. Murad (1359-1389)'a sunulmuştur. Çok daha sonraları Kanunî zamanı (1520-1566)'nda Ali Vâsî ya da Ali Çelebi adı ile ünlü Ali b. Sâlih, Hüseyin Vâ'iz Kâşifi'nin Farsça çevirisi *Envâr-ı Suheylî*'yi Türkçeye çevirerek bu çevirisine *Hümâyân-nâme* adını vermiş ve onu Kanunî'ye sunmuştur. *Hümâyân-nâme* İstanbul'da ve Mısır'da Bulak basımevinde birçok kez basılmış, çeşitli Avrupa dillerine de çevirileri yapılmıştır. Bu çevirilerin en ünlüsü de, XVII. yüzyılın ikinci yarısında İstanbul'da da gelerek o dönemin ünlü tarihçi ve düşünce adamı Hezârfen Hüseyin Efendi (ölm. 1103/1691) ile de görüşmüş olan Antoine Galland'ın Fransızcaya yaptığı çevirisidir. Böylece genel olarak hayvanlarla ilgili edebiyatın çok kısa bir özetini yapmaya çalışmış bulunuyoruz.³ Şimdi de kuşlarla ilgili edebiyata dokunmak istiyoruz.

Bilindiği üzere bu konuda, özellikle İslâm edebiyatında *Risâletu't-Tayr* ya da *Mantku't-Tayr* adları ile bazı eserler yazılmış bulunduğunu

³ Bu konuda bkz. İA, *Kelile ve Dimne* maddesi.

görüyoruz. Tasavvufî nitelikte olan ve tasavvufun “vahdet-i vücud”, “varlıkta birlik” felsefesini temsilî bir tarzda açıklayan bu eserlerin konusu genel çizgileriyle şöyledir: Kuşlar, bir araya gelip kendilerine bir padişah seçmek isterler. Bu toplantıda bulunan Hüd hüd, “ben, Tanrı’nın habercisiyim, yaratılışın sırrını biliyorum. Süleyman Peygamber’e yoldaş oldum. Onunla birlikte bu âlemi dolaştım. Padişahımı biliyorum. Benimle birlikte gelirseniz onu bulursunuz. O, Kaf dağının ardındadır, adı da Sîmurg’dur. Fakat yol uzun, denizler derin, karalar sarpıtır. Kendimizden geçip yola düşelim. Eğer ondan bir nişan bulabilirsek bize ne mutlu” der. Kuşlar sevinerek Hüd hüd’ün etrafında toplanırlar. Fakat yol zahmetli olduğu için özür dilerler. Sırasıyla, Bülbül, Papağan, Tavus, Kaz, Keklik, Humâ, Doğan, Balıkçıl, Baykuş, Kuyruksalan ve sonra da bütün kuşlar, birer sebep göstererek mazeretlerini bildirirler. Hüd hüd bunların hepsine ayrı ayrı cevaplar verir. Sonunda kuşlar, Hüd hüd’ün ardına düşüp yola çıkarlar. Yolda bitkin bir hale gelen kuşlar, tekrar Hüd hüd’ün etrafında toplanıp yola devam için şüphelerinin giderilmesini isterler. Hüd hüd gene her birine ayrı ayrı cevaplar vererek önlerinde “istek, aşk, marifet, istîğna, tevhid, hayret ve fakr u fena” denilen yedi vadi daha bulunduğunu, bunları geçince Sîmurg (Zümrüd-i Anka)’a ulaşacaklarını söyler. Kuşlar, yine yola düşerler. Ancak kimi yolda kalır, kimi yem bulmak için yere iner, kimi de açlıktan ölür. Nihayet yüzbinlerce kuştan ancak 30 kuş, hasta ve bitkin, yüce bir “Dergâh”ın önüne varırlar. Ansızın bir çavuş gelip, kuşlara kim olduklarını, nereden geldiklerini sorar; kuşların isteklerini anlayınca geri dönmelerini söyler. Bunu duyan kuşlar büsbütün umutsuzluğa düşerler. O sırada bir çavuş daha gelir, kapıyı açarak bunları içeri alır ve her birini birer tahta oturtur. Önlerine birer kağıt koyup “bunları okuyun” der. Bütün yaptıklarının o kağıtlarda yazılı olduğunu gören kuşlar, şaşırırlar. Bu sırada Sîmurg “tecelli” eder. Fakat gördükleri Sîmurg, kendilerinden başka bir varlık değildir. Sîmurg’da kendilerini, kendilerinde Sîmurg’u görürler. Bir anda hem kendilerine, hem de Sîmurg’a bakarlar. Sîmurg’un arsız arasız tecelli etmekte olduğunu görünce büsbütün şaşırırlar. Bu sırada bir ses duyulur: “Siz buraya otuz kuş geldiniz; bu aynada otuz suret belirdi. Daha çok ya da daha az gelseydiniz o kadar görünürdünüz”. Sonunda hepsi de Sîmurg’da yok olurlar. Böylece gölge, güneşte kaybolur. Hatırlatmaya gerek yoktur ki Farsça bir

sözcük olan Sîmurg'un anlamı da "otuz kuş" demektir⁴. Bu tasavvufî nitelik dışında bu tip eserlerde toplum hayatının yankıları da görülür. Örneğin kuşlar toplandıkları sırada bir taraftan öğünürler, bir taraftan da yer kavgası ederler. Bu ifadelerle, kuşkusuz, devirlerinin devlet adamlarının durumu anlatılmak istenmektedir. Bu tür eserler arasında en fazla ün kazanmış olanı da Ferîdüddîn 'Attâr (1119? - 1193?)'ın *Mantuku't-Tayr* adlı mesnevisidir. Bu eser, bir çerçeve hikâye ile araya sokulan birçok küçük hikâyelerden oluşmuştur. Çerçeve hikâyenin aslı ise Muhammed ya da Ahmed Gazalî'nin hem Arapça, hem Farsça şekli zamanımıza kadar gelmiş bulunan *Risâletu't-Tayr* adlı eseridir⁵. Attâr'ın bu eseri, daha sonraları Türkçeye çevrilmiş olduğu gibi, bu eser örnek tutularak ve ondan ilham alınarak aynı konuyu işleyen eserler de yazılmıştır. Bu sonuncular arasında özellikle Gülşehrî⁶, Nevâî (1441 - 1501)⁷ Şemsî⁸ ve İbrahim Gülşenî⁹'nin eserlerini sayabiliriz. Bu arada belirtmemiz gerekir ki 'Attâr'ın bu konu ile ilgili, ancak sözü edilenlerden ayrı bir kuş hikâyesi olan bir de *Bülbül-nâme*'si vardır. 333 beyitlik küçük bir mesnevî olan bu eserde tasavvuftaki aşk ve birlik konusu ele alınır. Kuşlar, Bülbül'ün sabahlara kadar ağlayıp inlediğini, böylece kendilerini rahatsız ettiğini söyleyerek, onu, Süleyman Peygamber'e

⁴ Nevâî'nin *Mantuku't-Tayr*'ından yapılan bu özet için bkz. A. S. Levend, *Ali Şîr Nevâî*, I, 237. Aynı zamanda bkz. Gülşehrî, *Mantuku't-Tayr*, Tıpkıbasım, Önsöz'ü yazar: A. S. Levend, s. 15, 16.

⁵ Bkz. İA, 'Attâr maddesi.

⁶ Gülşehrî ve 717/1317'de yazdığı eseri *Mantuku't-Tayr* hakkında bkz. M. Cunbur, *Gülşehrî'nin Mantuku't-Tayr'ı*, Ankara 1952 (Basılmamış Doktora tezi); A. Sayılı, *Gülşehrî'nin Leylek ile Bülbül'ün hikâyesi adlı manzumesi*, Necati Lugal Armağanı, Ankara 1968, ss. 536-554; S. Kocatürk, *Gülşehrî ve Felek-nâme*, Ankara 1982, ss. 36, 37, 205-221.

⁷ Ali Şîr Nevâî'nin bu konuda biri *Mantuku't-Tayr*, öteki *Lisanu't-Tayr* adını taşıyan iki eseri vardır. Bkz. A. S. Levend, *Ali Şîr Nevâî*, I, 237 vd., Ankara 1965.

⁸ XVI. yüzyıl ışıklarından olup, Kanunî'nin saltanatının ilk yıllarında ölmüş olan Şemsî'nin Yavuz Selim'e sunduğu mesnevî *De Murg (On Kuş)* adını taşımaktadır. Bkz. Kınalızade Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-Şu'arâ*, I, 521, yayınlayan: İ. Kutluk, Ankara 1978. Aynı zamanda bkz. S. N. Ergun, *Bektaşî Şairleri ve Nefesleri*, 2. baskı, I, 97, İstanbul 1955.

⁹ İbrahim Gülşenî (ölm. 940/1533)'nin eseri, bilindiği üzere, *Sîmurg-nâme* adını taşımaktadır. Bkz. Muhyî-i Gülşenî, *Menâkıb-ı İbrahim Gülşenî ...*, yayınlayan: T. Yazıcı, s. 239, 478, Ankara 1982.

şikâyet ederler ve cezalandırılmasını isterler. Süleyman Peygamber'in huzuruna çıkarılan Bülbül, aşk şarabı içip mest olduğunu, bu yüzden ah edip inlediğini söyleyerek kendisini savunur ve şikâyetçi kuşlara karşı haklı bulunur. Şikâyetçiler utanırlar. *Bülbül-nâme*'nin daha sonraları Türkçeye çevrilmiş olduğu görülmektedir. Onu 956/1549 yılında Türkçeye çeviren Münîri, yeni bazı öyküler ekleyerek, eseri genişletmiş ve ona *Gülşen-i Ebrâr* adını vermiştir. 1046/1636 yılında da Ömer Fuadî, *Bülbül-nâme*'yi, *Bülbüllükiye* adı ile manzum bir şekilde Türkçeye çevirmiş, Ömer Fuadî'nin bu manzum çevirisi, 1127/1715 yılında Manisalı Birrî tarafından tekrar nesir haline getirilmiştir¹⁰.

Kuşlarla ilgili edebiyat konusundaki sözlerimizi sona erdirirken *Tûtî-nâme* (*Papağan Kitabı*) adını taşıyan eser hakkında da, kısaca bilgi vermemiz yerinde olacaktır. Bir çerçeve hikâye ile bunun içine yerleştirilmiş küçük hikâyelerden oluşan bu eser, aslında Sanskritçe *Çukasaptati*'ye dayanmaktadır. Daha sonra Farsçaya çevrilmiştir. Bu çeviriyi kaba ve san'atsız bulan Şeyh Ziyaüddin Nahşebî (ölm. 751/1350), 730/1330 yılında eserin yeni bir çevirisini yapmıştır. Nahşebî, kitabı, "gece" adını verdiği 52 bölüme ayırmış, ayrıca kendisine pek ilginç görünmemiş olan bazı hikâyelerin yerine daha güzellerini koymuştur. Bu yeni eserin dili son derece güzel, mecaz ve teşbihleri (benzetileri) cür'etli idi. Ancak bu durum, daha sonraki nesillerce fazla özentili bulunduğundan Babürlü hükümdarı Ekber'in emri ile Ebu'l-Fazl b. Mübarek, bu eseri, daha sade bir şekilde yeniden kaleme almıştır. Bu yeni şekli, XVII. yüzyılda Muhammed Kâdirî daha da sadeleştirmiş, ayrıca bölüm adedini de 35'e indirmiştir. Eserin bu şeklinin bazı Hind dillerine, Anadolu ve Kazan Türkçesine çevrildiği görülmektedir. Eserin Türkçe çevirileri ve çevirenlerin kimlikleri hakkında ciddi araştırmalar yapılması gerekmektedir. Aynı konu, İran'da *Çihil Tûtî* (*Kırk Papağan*) adı ile bazı halk kitaplarında da işlenmiştir. Batı dünyasının Nahşebî'nin eserini 1792'lerden itibaren tanıdığı anlaşılmaktadır. Eser, İngilizce, Almanca ve son olarak da Rusça'ya çevrilmiş bulunmaktadır.¹¹ İşte bu tür edebiyatın özellikle doğuda bu eserler dışında

¹⁰ Bu konuda bkz. Gülşehrî, *Mantku't-Tayr*, Tıpkıbasım, Önsöz'ü yazan: A. S. Levend, s. 16, not 20.

¹¹ Daha geniş bilgi için bkz. IA, IX, 40 vd., *Nahşebî* maddesi.

başka örnekleri bulunup bulunmadığı, kuşkusuz, araştırılması gereken önemli ve ilginç bir konudur. Ayrı ve uzun bir çalışmayı gerektiren bu konuyu şimdilik bir kenara bırakarak bu tür çalışmalara bir başlangıç olması dileğiyle biz, bu yazımızda, özellikle kuşlarla ilgili edebî geleneğin, değişik bir şekilde, bir mahkeme hükmü şeklinde de olsa, XVIII. yüzyıl Osmanlı Türkiyesi'nde ne kadar canlı bir şekilde yaşamakta olduğunu gösteren, gerçekten ilginç bir belgeyi, hem de yargıcı, davacıları, davalıları, şahitleri ve nihayet şahidlerin şahitliklerine inanılabileceğini belirten toplumun ileri gelenleri kuşlardan oluşan ilginç bir mahkeme hükmü suretini yayınlamak ve ilgililerin dikkatine sunmakla yetineceğiz.

I

“Güğercinlik” başlığını taşıyan bu mahkeme hükmü, İspanya’da Madrid Milli Kitaplığı “Biblioteca Nacional de Madrid” nda 12119 Nu. da kayıtlı olan Türkçe el yazması eserin sonunda bulunmaktadır. Bu yazma eser, Hain Ahmet Paşa isyanından sonra 931/1524 yılında Mısır’a giden Vezir-i azam Makbul İbrahim Paşa’nın Mısır eyaleti için hazırlattığı *Kanun-name*’nin Mısır defterdarı Ali tarafından Kahire’de 1036/1626 yılında istinsah edilmiş bir nüshasıdır. Yazmanın sonunda bazı şairlerin şiirleri ile, başlangıçtan 1143/1730 yılına kadar gelen manzum kısacık bir Osmanlı tarihi bulunmaktadır. İşte “Güğercinlik” başlığını taşıyan ve iki zalim kuşun yani “Kazdağlı Çakır Pençeli dimeğen meşhur Şahin Ağa ibn Sungur ve Balaban Bölükbaşı ibn Doğan”ın mahkûmiyetleri ile ilgili mahkeme hükmü sureti, bu yazma eserin en sonunda dört yapraklık bir yer işgal etmektedir. Böylece bu hüküm suretinin de büyük bir olasılıkla XVIII. yüzyıl ortalarına doğru yazılmış olabileceği ileri sürülebilir. Gerçekten bu hüküm, XVIII. yüzyıl Osmanlı toplumunun, özellikle de toplumu oluşturan bazı meslek mensuplarının bir eleştirisi niteliğindedir. Öte yandan, kuşlara düşünme ve duyma nitelikleri kazandırıp onlara bazı düşünceleri söyletmesi bakımından da doğuda ve batıda yaygın olan hayvan öyküleri özelliğini taşımaktadır.

Bu mahkeme hükmünde açık bir şekilde belirtildiğine göre “Güğercinlik kasabası” mahallelerinden “Üveyik mahallesi”nde oturan Atmaca oğlu Karagöz Çelebi adlı kuş, zayıf bir kuş olup, adası mahkemesine “ihzar itirdiği” “Kazdağlı Çakır Pençeli”

diye ünlü Sungur oğlu Şahin Ağa ve Doğan oğlu Balaban Bölükbaşı adlı iki arkadaşın “muvacehesinde üzerlerine dava” (açıp), durumu şöylece arz etmiştir:

Ben, burada bulunan “yoldaşım Çaylak Sipahi ile Kaz ovası tarafından gelürken” yol üzerinde olan “Turna gölünün üst tarafında Kartal tepesi” adlı yerde, kuşluk vakti dinlendiğimiz sırada yanımızda bulunan Tuti, Kumru, Kanarya, İskete ve İspinos adlı cariyelerimize Tavşancıl türküsünü yrlatıp, Keklik adlı kölemiz karşımızda seke seke oynarken (adı geçen) kandökücü Şahin ve merhametsiz Balaban Bölükbaşı, “bırer çakırgöz semiz bıldırcın gibi çil” beygırlere bınip hiç çekınmeden üzerıme gelıp, uçarak bı çayırık mahalle kondukları saat “bızden izınsız ve icazet talebsız zıkrolunan carıyelerıme fuzülen Kuzgun gıbi düşmanlık murad eyledıler. Bız ikımız bırbırıme kol kanat olup” rıca yollu yaşlandığımızı, bu ihtıyarlıkta bıze zulmün “ınsâf” olmadığımı söyledı isek de yanıtları şu oldu: “Ayyârlıkta (Hilekârlıkta) bızi kaz zannıdüb toy düşürmek için kokonasluk ve hıle idersız ve böyle şıkârı (avı) elimızden lak lak ile istersız” bıye rıcamıza iltıfat etmedıler. Haksız yere bunları almaya kalktıklarında “sızden şıkâyet için Hüdhdüd Çavuş ile padişahımız Zümrüd-i Anka’ya arzuhal . . .” gönderıp, onun huzurunda zulmünüz “sabıt olduğu zaman Ugu kuşu gıbi bı viraneyeye” sürmek ya da başka bı tarzda (cezalandırmak suretıyle) “yırtıcı kuşun ömrü az olur” sözünün yerını bulmuş olacağını söyleyerek “korkutmak sevdasında olduğumuzda” kımse bızi tuzağımızı bozmaya kadir olamaz, bıyerek gazaba geldıler ve “üzerıme hüçüm ve alayımızı Akbaba tepesından aşığı uçurub”, bu mücadele sırasında tüylerımız yolunup bızi kanadı kuyruğu yolunmuş Uğru Kargası’na döndürdüler ve her bırimızı başka başka çil Palazlar gıbi etrafa dağıtıp, sonuç olarak, bunlardan kurtuluncaya kadar çok meşekkatler çektik. Durumun adı geçenlerden sorulmasını, “şer’an ve kanunen” hakkımız ne ise yerine getirilmesini istıyorus, dedıler.

Durum kendılerine sorulduğunda onlar da şu yanıtı verdıler: “Bızım bu hususta asla ve kat’a haber ve ağahımız yoktur”. Adı geçenler dünyevı bı düşmanlık yüzünden (ğaraz-ı dünyevıden nâşı) “Karga koza (cevıze) bakar gıbi daim bıze bakub” bu türlü uygun olmayan fıılleri bıze iftıra ederler. “Karga gıbi gammazlık ve Saksagan gıbi hilâf (yalan) yere feryad eylemek” bunların âdetıdır. “Bızım bu işten haberımız olsa”, resmı yazınıza uyarak mürıfaa için

تورر مجده
کوزر مجده

سبب بخیر لطائف باعث نظیر طرائف اولدو کور جنبک قصبه سی محلات اولدو سبک
 محله کنگرزلن طائفه طیور دن اشبو بیٹ الونیقه قمر کوز جلی بن اناجه هم مرغ
 ضعیف قوش اولوب اده سی محک سینه احضار ایدر دیکی قاز صاعدا قوشینه لی دیگه منهور
 شاهین اغائی قوشلیم حال ایلدی بن اشبو خاطر بالمجلس بولدا ایشم جایلان سباهی ایله قاز
 اوو سی طرفدن قارطان نیجسه کلورکن اثنائی راهله واقع طور نه کولند اوست طرفدن
 قارطان تیرسه هم موضعه لاجلا استراحت قوشلن وقتی کسب بر بزار ایله ندرک و مالک
 اولدو عمر طوطی و قورمرک و قناریه واسکته واسبنوس نام جارتیه لر حملو کمره و شامبل
 تیرگستی نورکسنی برلادوب کلکک نام غلامردی قاز شو مزه سککه اوینار ایشم شاهین
 صنوبر و بالدان بلوک باشی لی امان بر جاق کوز سمر بولدی چای کبی چیل بار کیر لیه سوار و بی
 محطاب اوزریمه کلوب بال و بر واز ایله بر موضع جنبستانه خود و قلرک ساعت بیزدن
 واجازت طلبسز دکرا اولان جارتیه لریمه فضولا قورغون کبی دو شمنان مراد ایلدی بر با کیمز
 بر بریمه قول قناد اولوب بزرلر خاطر بقبله الحمد لله تعالی قوبالوب خاطر لیز بو احتیاط
 بز ظلم و تعدی و عندر ایلک انصاف دکلر ددی بکره جواب ایلدی کیه عیار لغره بزی قاز
 ظل ایدوب طوی دو شتر مک و ایچون قوقولن و صیله ایدر سز و بولایه شکاری ایزدن
 لقانی ایله استر سیز و قطعاً جامعه التفات ایتموب حاه ناماه بغیر حق ضبط و تصرف
 اینمکله شروع ایلدی کلر نه سیزدن شکایت ایچون هدهد جاوش ایله باد شاهین زمره عیناً
 عرض حال ارسال ایتموب حضورنده ظلم و تعدیکز ثابت اولدو غی زمان سزکی اوکو قوشنه کبی بروبر
 نفی ایله یاخود طرز احزابله الدیغیز ترتیب و بین الناس مشهور اولان ریختی قوشون عسکر اولدو
 دینلر و کله ماصدق اولور سوز حیو قوشون سودا سندن اولدو غمزده بر کسه بزم تیر کیه دککه
 نادر اوله مز جو غرضه کلایر ایله اوزریمه هجوع والا بیکاق بابا تبه کندن اغله اوچوروب
 کسرت محال اولدو نائی تویریمز بولوب بزی قنادی قویروغی بولمنش اوغری قزاسنه

این صورت و باریان بلوک باشی این دو خان هم مجله کورن مراد کورن اوزریمه دعو

دو ندر دیر و عمر بر بختی باشقه باشقه جبل بالا ز لکچی طراف و اکنا فله داغلوب سخته
 اندن تخلیص کریبان اید بجه هله رشقندر جا کدک مرسوم لر دن سوال اولوب
 شرعا و قانونا ایجاب اید حقیق حقا ق حق واجرا اولمق مطلوب کبرر دید کلر نه
 غیب سوال جو ایدر نه بزم بوجصوصه اصلا و قطعاً خبر و آکا هله بو قدر مزبوران
 عرض نیویان نایه فارغه قون باقر کبی دائم نه باقوب بو مقوله افعال ناهم اری
 اوزر بزمه محض افک و افتری ایدر لر خود حالری دخی معلومدر که مزبور لر فارغه
 علمی غماز لری و سغیا لری خدایه بیه ضرایدا ایلک داب مستند میدری در بزم بو اشدن خبر بزم
 اولسه بودع خلاف ایچون صادر اولنگه مرسله کنه اطاعت ایلله محکم کلمه ایلر ایلر
 بلکه واروب فاز داغنده اوردک و قاز اولار دیک جیوصدقه مشابه کلمات
 ایله مرافع و خصوص مزبور باکلیله انکار ایتمکله حدی مزبور قه کوز جلیده ورفیق
 دعوی کتبات بی عرض شاهد لر طلب اولندقه حوش الح و راست کویان مرغا فطیحه
 البیانه حاجی قرنیچ افندی و حافظ بلبل افندی و مؤذین ضلخروس و سید بلبل
 بشه و مهربانی حسن و اختیار دن الشیخ با بقوش واق بابا حضرتک و سایر جمع کسیر
 طیوز ایدله ل اجل الشهاده محکم مزبور بیه حاضر دن اولوب وهر بری مقام شهاده
 دورب دید بیکه نفس الامر دعوی اولندوخا اوزنه اول کون قبل الصبح جماله
 هر کس صدکنده او بلوب و راد از کار بینه مباشرت ایلوب و بعد الا تمام قوشلری
 طعمه ایچون قوش اوزوی و قوش او نه ندر کد انک اوزنه قوش ادر
 طرفلرینه او جوب کلور کن محل مزبور دن حدی مزبور قه کوز جلی ایلله بولده
 جا یاق سباهی نام در دندلری کوردک که شاهین اغا دید کلری ظالم شهبار
 و باله بال کلورک باشه دید کلری غدارا کی انه کین بلینه صوتوب کند و اهو الکرینه
 تابع طیور سفها سنده اسبر و قه قوش قارچال و کرکنس و زغنوش و دروایج
 هم ظالم دخی ارد لر بجه الای بغلیوب مرفوم قه کوز جلی ایلله جا یلاق فقیرک

یولنه

اولیة ایندرب انوب قطع طریق و ما حد کلین نهب و غارات ایدک سده سده
 سراسر بیندند و باوسه و فریادی و غوغا قویاروب جمله که کمال شهادتند نمانند
 اولی که در دند لری مید و جنگله و اسکینه اورق ایچون حواله و هجوم
 ایله کلرند مزبور لر وقت کتور حیوب قوشیله جاندرینه نقلد بارک و ترکی
 دونه دونه قناری و قویر قریب قریوب ناچار قمرار افضا ایتمکله کاهی
 بوندرس و بیکره این المضمرا این المضرطاهی نضر تعلیم لر بارک بنه و بر مستقر
 اخر کار در دند لری اوکلرینه قانوب اللرنه قور تو لجه منکسر البال و بریشا
 احوال بی مجال اولدیر الحاصل دعوا جیدرک ادهایه واقع الحال اولد و غنه
 شاهد لر بیجوه بر لری منطوق اللفظ اولمغین ادای شهادت ایله کلر زده
 سر طوطه مزبور ان شاهین اغا و باله بان بلوک بنه اغا کلام ایروب اوتان
 شاهد لر دن اولاج فر لنتج افندی علیله عامل اولیوب بلا از ان خلقک
 خانه لرینه و مسجد لره کروب الات و بوسا ندرین اسوب تر سیوب و تیر الکلام
 اولمغله دانما خلقی نغیز اتمدی حالی دکل شاینا حافظ بلبل افندی فرضی لیه
 فرض ای قضا تجویب بالمیوب نغنی حرام ایچرا ایچ کتور دایم اصوات مطربه
 ایله نغنی ایدر نالگا مؤذن مثلا حروس حلبی دخی اوقاف کوز نمیوب کند و قول خطو
 لجه وقت ازان و بر و ب خلقی نغیز به بود اولیوقون او باند رر راجا لشل با بر ش
 دخی نفیب الا شرافه یلندک شجره اولیوب و سید صحیح النسب دکل ایکن باشنه یشل صان
 خلاف ارتکاب ایتمیش برکت سندر حاسماً با یقوش واق بابا بر بر معنوم لای عقل کلامه
 مشوش که لر در و با قیلر نیک و حال لری مجهول اولوب صدق کذب لری ناسعلو مدر
 اندر بو هاند رر وجود ایکن شرعاً شهادت لری مقبول دکلر ترکیبه اولنسون دیک کلر زده
 کبار طپور دن سفاهیج الکلام عجایب النفوس الطیور کشف ایکن الشیخ بابا لکلام

و حاجی و موافق و بالقی کینذا و دروش ساقه قوش و قوشخوده ده
 قوشنه نم خلیفه و سائر لرینه سالف الذکر شاهد اریز و کیفینه طالربن
 شرحا و علانیة بقی و ترکیه اولدوقده صکره ذکر اولکله شاهد لر مستقیم
 و دندار و هور و جماله اهل حق و پر هیز کار و بی عرض کمنه لر در اوز زمین
 شهادت انه لر مقبول یزدر جو احسن حال لرینه خبر و یرنه لر لایه مرقوم
 شهادت ترک مقبول اولماین و حینجه رسوم شاهین جو نرین و بالبان
 خولفتشان تعذیر یزید و جلس مبدل و رعما لهب اوج کون اچ قالم لر لایه
 تنبیه و حکم اولنوب ما وقع بالطلب کتب اولنک بخبر اخی و اول امدان
 لوق سنه قوش کجک سهود الحال جشناه طبور بلند پروارهما
 ابابیل افذک پانیا

جبه عی طیمغار درویش صکر بالقی والقیح و حاجله خانون

قوشخون حوجه بیوک اغا بایر سه قوشغال زندوس سرجاه

اعاج قاقا حاج طراج جو غله صوباش کمر کس قوشطوق
 جلد لرینه افذک جاموش تبطلی

صغریق منلام فلوریه قوشاندن قوشیرق صلا صار و اصله
 خلیفه جلی

تیر یوج سیمان قایقی مارط غریب مجشیر
 حلف سمان
 امیر الذکور کما هو
 یوسف حق افذک القاء
 صفح الطبور
 مدد نوادح
 عی عن

“mahkemeye gelmez idik; belki varıp Kaz dağında Ördek ve Kaz avlardık” diyerek doğru gibi görünen sözler ile kendilerini savundular ve (şikâyet konusunu) tamamıyla inkâr ettiler. Bunun üzerine, adı geçen davacı Karagöz Çelebi ve arkadaşından davalarını ispat etmeleri için “bî-garaz şahidler” istendi. Hoş sesli, kuşların doğru söyleyenlerinden, kurallara uygun, doğru bir anlatım diline sahip olan Hacı Kırlangıç Efendi, Hafız Bülbül Efendi, Müezzin Molla Horoz, Seyyid Yeşilbaş Beşe, pîr-i fânî, yaşlı Şeyh Baykuş ve Akbaba hazretleri ve öteki bir çok nadide kuş, şahitlik yapmak üzere mahkemeye gelip, “her biri makâm-ı şehâdette durup, dediler ki”: İşin aslı, dava olunduğu üzere o gün sabahtan önce hepimiz Horoz sadasında uyandık. Vird ve zikirlerimizi tamamladıktan sonra kuşluk yemeğimiz için “Kuş üzümü ve Kuş öte tedarik itmek üzere Kuş adası taraflarına uçup gelürken” sözü edilen yerde davacı Karagöz Çelebi ile yoldaşı Çaylak Sipahi’yi gördük. Şahin Ağa dedikleri zalim, şahpazlanıp ve Balaban Bölükbaşı dedikleri gaddar, iki eteğini beline sokup kendilerine tabi kuşlardan İsbir, Karakuş Kartal, Kerkenes, Zağanos ve Devlegüç adlı zalimler de ardlarınca alay bağlayıp Karagöz Çelebi ile Çaylak fakirin yoluna inerek yolunu kesip, neleri varsa alıp tahrip etmek düşüncesiyle kavga çıkarıp hepsi de bu iki zavallıyı avlamak, çengele asmak ve işkence etmek için hücum ettiler. Bu ikisi karşı koyamadılar. Kuşca canları takla atan Güğercin gibi döne döne kanatları ve kuyrukları kırıldı. Kaçacak yer yok mu, kaçacak yer yok mu diye bağırıyorlardı. Bazan da “bari sığınacak bir yer olsa” diye tazarrûlar ediyorlardı. Bunları önlerine katmışlardı. Ellerinden kurtuluncaya kadar kanatları kırıldı, halleri perişan olup mecalsiz kaldılar. Sonuç olarak, bunların her birisi, davacıların iddialarının vaki olduğuna şahidleriz, dediler.

Ancak bu sözler üzerine davalı Şahin Ağa ile Balaban Bölükbaşı Ağa (şahidlerin şahidliklerine itiraz ettiler). Onlara göre evvelâ Hacı Kırlangıç Efendi, “ilmiyle âmîl olmayub” izinsiz olarak “halkın hanelerine ve mescidlerine” girip, alet ve silâhlarını asıp, terslemekte (pisletmekte) ve çok konuştuğu için halkı rahatsız etmektedir. İkinci olarak, Hafız Bülbül Efendi, “farzı bilmesi farz iken”, kesinlikle tecvid bilmeyip, şarkı söylemek (teganni) haram olduğu halde, daima çalgıcı sadası ile şarkı söyler (teganni eyler). Üçüncüsü, Müezzin Molla Horoz Çelebi ise vakitleri

gözetmeyip, kendi bildiğince (keyfince) vakitsiz ezan okur, halkı taciz ederek, beyhude uykudan uyandırır. Dördüncüsü, Yeşilbaş Beşe'nin ise elinde Nakîbu'l-Eşraf'tan soy kütüğü (şeceresi) bulunmamaktadır. Gerçekten "Seyyid" olmadığı halde "başına yeşil sarub hilâf (yalan) irtikap etmiş bir müteseyyiddir". Beşincisi, Baykuş ile Akbaba'nın ise, ikisi de akılları ermeyen, bunak, sözleri (kelâmları) karışık (müşevveş) kimselerdir. Geri kalanların halleri ise tamamiyle meçhul olup, doğru ya da yalan söyledikleri bilinmemektedir. Bunlarda bu hastalıklar mevcut iken şahidlikleri "şer'an" kabul edilemez. "Tezkiye olunsun dediklerinde" kuşların ileri gelenlerinden doğru sözlü Şeyh oğlu Şeyh Baba Laklak, Hacı Tavus Efendi, Balıkçı Kethüda, Derviş Saka Kuşu ve Kuğu Dede Kuşu namındaki halife ve sairlerinden, daha önce adı geçen şahidlerin durumları "şer'an ve alâniyyeten" soruldu. Bunlar da "zikrolunan şahidler, müstakim (doğru), dindar ve her vecihle ehl-i Hak ve perhizkâr ve bî-ğaraz kimesnelerdir, üzerimize şahadet itseler, makbûlümüzdür" diyerek onların iyi hallerini haber vermeleriyle adı geçenlerin şahidlikleri kabul edilerek davalı kandökücü Şahin ile Balaban'ın "ta'zîr-i şedîd (şiddetli ta'zîr) ve habs-i medîd (uzun müddet hapis)" cezalarıyla cezalandırılmalarına ve "zu'men leheb" yani yanıp pişmeleri ve bu yolla ıslah olmaları, düzelmeleri için "üç gün aç kalmalarına" hükmü olundu.

Bu olanlar talep üzerine, Kuşgöçdü senesinde Laklakların gelişlerinin ilk on günü içinde yazıldı. Şahidler:

	Çeşme-i Tuyûr Ebâbil Efendi	Bülend Pervâz Humâ Paşa		
Cebeci Toygar Beşe	Derviş Mısırî	Balıkçı Dalgıç Beşe		Decâce Hatun
Kuzgun Hoca	Yüyük Ağa	Yayerse Bey	Karabakkal Beşe	Zendos(t) Serçe Beşe
Ağaçkakan Çilingir Beşe	Hacı Turâc Efendi	Cuga Subaşı	Kerkenes Çavuş	Karatavuk Kıptî
Sığırcık Beşe	Molla Florya	Karabaştan Sipahi	Kuyruksalan Çelebi	Saruasma Halife
Tihûc Za'im	Seymânî Halife	Kayıkcı Martı Ağa		Garib Bahşir

Sözü edilen iş yazıldığı gibidir.

Onu Kuş adası şehrinde kuşların en zayıfı, fakir
Kadı Yusufcuk Efendi yazdı.

(Allah) onu affetsin.

EK I
KUŞ ADASI MAHKEMESİNCE VERİLEN
HÜKMÜN SURETİ
GÜĞERCİNLİK

Sebeb-i tahrir-i letâ'if, bâ'is-i tastîr-i tarâ'if oldur ki:

Güğercinlik kaşabası mahallâtından Üveyik mahallesi müte-mekkinlerinden Tâ'ife-i Tıyûr'dan işbû bâ'isu'l-vesîka Karagöz Çelebi ibn Atmaca nâm murğ, za'if kuş olub adası mahkemesine ihzâr ittirdiği Kazdağlı Çakır Pençeli dimeğen meşhûr Şâhin Ağa ibn Sungur ve Balaban Bölükbaşı ibn Doğan nâm muhiblerin muvâcehesinde üzerine da'vâ ve tazallum-i hâl eyledi ki:

“Ben, işbû hâzır-ı bi'l-meclis, yoldaşım Çaylak Sipâhi ile Kaz ovası tarafından gelürken egnây-ı râh'da vâki' Turna gölünün üst tarafında Kartal tepesi nâm mevzi'de, li-ecli'l-istirâha, Kuşluk vahtî kesb-i yedimiz ile tedârik ve mâlik olduğumuz Tûtî ve Kumru ve Kanarya ve İskete ve İsbinos nâm câriyeler memlûkümüz(a), Tavşancıl türküsünü yırladub Keklik nâm gülâmımız dahî karşumuzda seke seke oynar iken, Şâhin-i hûnrîz ve Balaban Bölükbaşı-i bi-emân birer çağırgöz semiz büldircin gibi çil bârgîrlere süvâr ve bi-mehâben üzerimize gelüb, bâl u pervâz ile bir mevzi'î çemenistanda kondukları saat, bizden izinsiz ve icâzet talebsiz zikrolunan câriyelerimize fuzûlen Kuzgun gibi düşmanlık murâd eylediler. Biz ikimiz birbirimize kol kanad olub, bizler, rica tarîkiyle, elhamdulillah ta'ala kocalub kartladığımız; bu ihtiyârlıkda bize zulm u ta'addî ve ğadr eylemek insâf değildir, dediğimizde, cevab eylediler ki”:

“Ayyârlıkda bizi kaz zannidüb toy düşürmek için koçonasluk ve hile idersiz ve böyle şikârî elimizden lak lak ile istersiz” deyu kaç'a ricâmıza iltifat itmeyüb hâh na-hâh bi-gayr-i Hâkkin zabt ve taşarruf itmeğe şurû' eylediklerinde,

“Sizden şikâyet için Hüdhüd Çavuş ile pâdişâhımız Züm-rüd-i 'Ankâ'ya 'arzuhal irsâl eyleyüb, hużûrunda zulm u ta'adiniz şâbit olduğu zaman sizi Ugu Kuşu gibi bir vîrâneye nefy ile yâhûd tarz-ı âher ile, aldığımız tertîb ve beyne'n-nâs meşhûr olan 'yırtıcı kuşun ömrü az olur' dinildüğüne mâ-şadağ olursuz”, deyu korkutmak sevdâsında olduğumuzda,

'bir kimesne bizim ta'rikimize değmeye kâdir olamaz' deyu gazaba gelmeleriyle üzerimize hücum ve alayımızı Akbaba tepesinden aşğa uçurub keşret-i muhâveleden nâşî tüylerimiz yolunub bizi kanadı kuyruğu yolunmuş Uğru Kargası'na döndürdüler ve herbirimizi başka başka çil Palazlar gibi etrâf u eknâfa dağıdub, netice, andan tahtlîs-i girîbân idince, hezâr meşekkatler çektik. Mersûmlardan su'âl olunub şer'an ve kânûnen icâb eden hakkımızı ihkâk-i hak ve icrâ olunmak matlûbum(uz)dur dediklerinde, gibbe's-su'âl, cevâblarında, bizim bu husûsda aşla ve kaç'a haber ve agâhımız yokdur. Mezbûrân garaz-ı dünyevîden nâşî Karga çoza bakar gibi dâ'im bize bakub, bu ma'ûle ef'âl-i nâ-hemvârı, üzerimize mahz-ı ifk ve iftira iderler; hûd halleri dahî ma'lûmdur ki, mezbûrlar, Karga gibi gammazlık ve Saşsağan gibi hilâf yere feryad eylemek de'b-i müstedimleridir; bizim bu işten haberimiz olsa bu def'-i terâfû' için sâdir olunan mürâselenize itâ'at ile mahkemeye gelmez idik, belki varub Kaz dağı'nda Ördek ve Kaz avlardık' deyu sıdka müşâbih kelîmât ile mürâfa'a ve huşûş-ı mezbûru bi'l-küllîye inkâr itmekle; müdde'i-i mezbûr Karagöz Çelebi'den ve refikinden da'vayı ısbât (içün) bi-ğaraz şâhidler taleb olundukda:

Hoş elhân ve rast-gûyân-ı Murgân, faşihu'l-lisâni'l-beyân'dan Hacı Kırlangıc Efendi ve Hâfız Bülbül Efendi ve Mü'ezzin Molla Horos ve Seyyid Yeşilbaş Beşe ve pîr-i fânî-i musinn ve ihtiyârdan Eş-Şeyh Baykuş ve Akbaba Hazretleri ve sâ'ir cem'-i keşir-i Tuyûr-ı nâdîde, li-ecli's-şehâde, mahkeme-i mezbûreye hâzırûn olub ve her biri ma'âm-ı şehâdetde durub, dediler ki:

"Nefsü'l-emr, da'va olunduğu üzere, ol gün kable's-sabağ cümlemiz Horos şadâsında uyanub evrâd ve ezkârımıza mübâşeret idüb ve ba'de'l-itmâm, Kuşluk ta'amımız için Kuş üzümü ve Kuş öte tedârik itmek üzere Kuş adası taraflarına uçub gelürken ma'hal-i mezbûrdan müdde'i-i mezbûr Karagöz Çelebi ile yoldaşı Çaylak Sipâhi nâm derdmendleri gördük ki Şâhin Ağa dedikleri zâlim, şahpazlanub ve Balaban Bölükbaşı dedikleri gaddar, iki eteğin beline sokub kendü ahvallerine tâbi' Tuyûr-ı süfehasından İsbir ve Karakuş Kartal ve Kerkenes ve Zağanos ve Devlegüç nâm zâlim dahî ardlarınca alay bağlayub merkûm Karagöz Çelebi ile Çaylak fakîr'in yoluna inüb kaç'-ı tarîk ve mâmeleklerin nehb u

gârât itmek sevdasına beynlerinde mücâvese ve feryadî ve gâvga kobarub, cümlesi, kemâl-i şehâdetlerinden nâşî ol iki derdmendleri şayd ve çengele ve işkence urmak için havâle ve hücum eylediklerinde, mezbûrlar, tâkat getürmeyüb kuşca canlarına taqlabâz-ı Kebûter gibi döne döne kanadları ve kuyrukları kırılıb nâçâr karar iktizâ itmekle, gâhî bunlar söyler ki: “Eyne’l-meferr, eyne’l-meferr”; gâhî tazarru’lar iderler: “Bâri bize mustekarr.” Âhirkâr derdmendleri önlere katub ellerinden kurtulunca münkesiru’l-bâl ve perîşân-ı ahvâl-i bî-mecâl oldular. Elhâşıl da’vacıların iddi’ası vâkı’u’l-hâl olduğuna şahidleriz deyu her birleri mantıku’l-lafz olmağın, edâ’i şehâdet eylediklerinde, mezbûrân Şâhin Ağa ve Balaban Bölükbaşı Ağa kelâm idüb:

“(Zikr) olunan şâhidlerden evvela Hacı Kırlangıç Efendi, ‘ilmiyle ‘amil olmayub, bilâ-izin halkın hânelerine ve mescidlere girüb, âlât ve pusatların asub, tersleyüb ve kesiru’l-kelâm olmağla dâ’imâ halkı ta’ciz itmediği hâlî değil. Sâniyen Hâfız Bülbül Efendi, farzı bilmesi farz iken, kaç’a tecvid bilmeyüb; teganni haram iken, kendüsi dâ’imâ esvât-ı muṭrıba ile teganni eyler. Şâlişen Mü’ezzin Molla Horos Çelebi dahî evkatı gözetmeyüb kendü qabûl-i havtıyle bî-vaḳt ezan virub halkı ta’ciz (idüb) beyhûde uykudan uyandırır. Râbi’an Yeşilbaş Beşe dahî Nakıbu’l-Eşrâfdan yedinde şeceresi olmayub ve seyyid-i şahihu’n-neseb değil iken başına yeşil sarub hılâf irtıkab itmiş bir müteseyyiddir. Hâmisen Baykuş ve Akbaba beraber ma’tuh-i lâ-ya’kıl, kelâmları müşevveş kimesnelerdir. Ve bâkilerinin halleri meçhûl olub sıdk (u) kizbleri na-ma’lûmdur. Anlarda bu ‘illetler mevcûd iken şer’an şehâdetleri maḳbûl değildir, tezkiye olunsun dediklerinde; kibâr-ı Tıyûr’dan sefâ-i şahıhu’l-kelâm acâyibu’n-nüfûsi’t-Tıyûr Eş-Şeyh ibnu’ş-Şeyh Baba Laḳlaḳ ve Hacı Tâvus Efendi ve Balıkcı Ketḫüda ve Derviş Saḳa Kuşu ve Kuğu Dede Kuşu nâm ḫalife ve sâ’irlerinden sâlifuz-zikr şâhidlerin keyfiyet-i ḫallerin şer’an ve ‘alâniyyeten tafahḫus ve tezkiye olunduktan sonra “zikr olunan şâhidler, müstakim ve dindâr ve her vecihle ehl-i Hâḳ ve perhizkâr ve bî-garaḳ kimesnelerdir; üzerimize şehâdet itseler maḳbûlümüzdür” deyu aḫsen-i ḫâllerine ḫaber virmeleriyle merkûmların şehâdetleri maḳbûl olmağın, mucibince, mersûm Şâhin-i ḫûnrîz ve Balaban-ı ḫûnfeşân, ta’zîr-i şedîd ve ḫabs-i medîd ve zu’men leheb üç gün aç kalmalarıyla tenbîh ve ḫükm olunub mâ-vaḳa’ bi’t-ṭaleb ketb

olundu. Tahîrîren fi evâ'il-i âmedân-ı Lağlak, sene Kuşgöçdü. Şuhûdu'l-hâl:

	Çeşme-i Tuyûr Ebâbil Efendi		Bülend Pervâz Hümâ Paşa	
Cebeci Toygâr Beşe		Dervîş Mısrî	Balıkçı Dalgıç Beşe	Decâce Hâtûn
Kużgun Hoca	Yüyük Ağa	Yayerse Bey	Karabağkal Beşe	Zendos(t) Serçe Beşe
Ağaçkağan Çilingir Beşe	Hacı Turâc Efendi	Cuğa Subaşı	Kerkenes Çavuş	Karatavuk Kıbtî
Sığırcık Beşe	Molla Florya	Karabaştan Sipahi	Kuyruksalan Çelebi	Saruasma Halife
Tihûc Za'im	Seymânî Halife	Kayıkcı Martı Ağa		Garib Bahşîr

El-Emru'l-mezkûr kemâ hüve'l-mestûr
Yusufcuk Efendi el-Kâzî
Nemeğahu'l-fakîr za'ifi't-Tuyûr
Bi-medineti Ku(ş) adası.
'ufiye 'anhu.